

Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΙΑΣ ΑΙΘΟΥΣΑΣ ΣΥΜΠΟΣΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΟΝ

Στο ανατολικό του τμήμα ο αρχαιολογικός χώρος του Δίου παρουσιάζει μια ιδιομορφία: κτίσματα και αρχαίες επιχώσεις βρίσκονται τελείως ή ενμέρει κάτω από τη στάθμη των υπόγειων νερών του Ολύμπου. Για να γίνει εφικτή η ανασκαφική έρευνα ανοίχτηκαν αυλάκια ώστε να στραγγίσει η περιοχή στο μέτρο του δυνατού. Τα αυλάκια σκάφτηκαν στις θέσεις των αρχαίων δρόμων που και στην αρχαιότητα όντας κατηφορικοί εξυπηρετούσαν θαυμάσια στην αποχέτευση των νερών της βροχής. Κατά τις εργασίες αυτές αποκαλύφθηκε κατά μήκος ενός δρόμου η πρόσοψη κάποιου μεγάλου κτιρίου και το 1982 άρχισε εκεί συστηματική ανασκαφή (Εικ. 1). Αποκαλύφθηκε στην αρχή μια σειρά εργαστηρίων και καταστημάτων και στη συνέχεια ένα μέσου μεγέθους λουτρικό κτίσμα. Λίγο βορειότερα ήρθε στο φως μια τετράστυλη μικρή αυλή που επικοινωνούσε κάποτε με το λουτρό. Κυρίως όμως οδηγούσε σ' ένα μεγάλο αίθριο. Στα βόρεια ακριβώς αυτού του αιθρίου και ύστερα από τη μεσολάβηση ενός διαδρόμου ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1987 η ανασκαφή μιας σχεδόν τετράγωνης αίθουσας συμποσίων με εμβαδό γύρω στα 100 τ.μ. (Εικ. 2). Η επίχωση του καταστραμμένου κτιρίου ξεπερνά σε πολλά σημεία το 1 μ. Ψηλότερα τα στρώματα δεν περιέχουν ευρήματα. Αποτελούνται από ιλύ και μόνο που συσσωρεύτηκε από τη συνεχή δράση του υγρού στοιχείου στην περιοχή. Η τοιχοδομία του χώρου αυτού δε διαφέρει από την τοιχοδομία του υπόλοιπου κτιρίου, που χρονολογικά πρέπει να τοποθετηθεί γύρω στα 200 μ.Χ.

Η είσοδος στην αίθουσα συμποσίων γινόταν από τη δυτική πλευρά, από τη στοά ενός δεύτερου μικρότερου αιθρίου, όπως αποδείχτηκε με την πρόοδο των ανασκαφικών εργασιών. Ένα άλλο μικρότερο θυραίο άνοιγμα στη βόρεια πλευρά της αίθουσας οδηγούσε σε μια επιμήκη αίθουσα με κόγχη στα ανατολικά. Όλο το δάπεδο της αίθουσας συμποσίων καλύπτεται από ψηφιδωτό, που είναι φτιαγμένο από πολύχρωμες και ποικίλου μεγέθους ψηφίδες, ιδιαίτερα στο κεντρικό τμήμα με τους πίνακες. Η κατάσταση διατήρησης του ψηφιδωτού είναι εξαιρετική. Λείπουν λίγες ψηφίδες και υπάρχουν ρωγμές κυρίως σε θέσεις όπου βαθύτερα υπάρχουν κτιστές κατασκευές. Η υψωμένη στάθμη του νερού συσώρευσε πρόσθετες δυσκολίες στις ανασκαφικές εργασίες και έκανε απαραίτητη τη διάνοιξη νέων αυλακιών για τοπική στράγγιση. Ένας μεγάλος πίνακας με διονυσιακό θέμα καταλαμβάνει το κέντρο της ψηφιδωτής διακόσμησης. Τον πλαισιώνουν τρεις μικρότεροι πίνακες στη μια και τρεις στην άλλη πλευρά. Μια ταινία με σπειρομαίανδρο χωρίζει το σύνολο του ψηφιδωτού σε δύο τμήματα στην πλατιά ψηφιδωτή λωρίδα με τα μαύρα αβακίδια κατά μήκος των

τοιχών εκτός του θυραίου (της εισόδου) όπου σύμφωνα με την τυπολογία παρομοίων αιθουσών τοποθετούνταν οι κλίνες και στο υπόλοιπο τμήμα της αίθουσας που, κατά κανόνα ελεύθερο από έπιπλα, έδινε την δυνατότητα για άνετη κίνηση, για θέα των παραστάσεων του δαπέδου, για χορευτικές και άλλες εκδηλώσεις.

Στο δεύτερο αυτό τμήμα μια ταινία με πολύχρωμο πλοχμό ορίζει τη θέση του συστήματος των πινάκων με τις παραστάσεις. Μεσολαβεί μια πλατιά κοσμοφόρος ζώνη, όπου σε σκοτεινό έδαφος προβάλλονταν βλαστοί με λουλούδια και κάλυκες ακάνθου στις τέσσερις γωνιές. Παράλληλα δείγματα ψηφιδωτού υπάρχουν στο χώρο της ελληνικής Ανατολής, ιδιαίτερα στην Αντιόχεια, και δε χωρά αμφιβολία για την ελληνιστική τους καταγωγή. Η παράσταση του κεντρικού πίνακα έχει ως θέμα την θριαμβική επιφάνεια του Διονύσου (Εικ. 3). Ο θεός στέκεται στην υπερτερία του άρματος στεφανωμένος κρατώντας κέρασ και θύρσο, όπως συχνά συμβαίνει σε παραστάσεις με το θέμα αυτό. Εδώ όμως δεν πρόκειται για το γνωστό ανατολίτικο θρίαμβο του θεού. Η σκηνή υπόκειται στο θαλάσσιο χώρο και το άρμα το σέρνουν πάνθηρες θαλάσσιοι. Το σώμα των θηρίων αλλάζει λίγο πιο κάτω από τα μπροστινά πόδια και μεταμορφώνεται σε σώμα θαλασσιού κήτους. Πρόκειται για σπάνια μορφή τεράτων, όχι όμως άγνωστη στα ψηφιδωτά λ.χ. της Βόρειας Αφρικής. Τους πάνθηρες οδηγούν από χαλινάρια δύο θαλάσσιοι κένταυροι που φέρουν στον ώμο μεγάλα μεταλλικά αγγεία. Ο ένας, ο πωγωνοφόρος κένταυρος, κουβαλά ένα καλυκωτό κρατήρα, ο άλλος, ο αγένειος, ένα αγγείο λεβητόσχημο με κάλυμμα. Ασφαλώς και τα δύο σκεύη αναφέρονται στη λατρεία του θεού. Στη βάση του πίνακα διακρίνονται τα κύματα από τα οποία ξεπετάγονται τα ελισσόμενα κάτω μέρη του σώματος των τεράτων. Η όλη παράσταση θυμίζει ανάλογες εικόνες με το θρίαμβο του Ποσειδώνα με παρόμοια τέρατα να σέρνουν το άρμα, ενώ δίπλα στο θεό βρίσκεται συχνά η Αμφιτρίτη όπως εδώ ο διπλά στεφανωμένος παπποσειληνός με το μαλλωτό χιτώνα και το πορφυρό ιματίδιο. Το λευκό έδαφος στο πάνω μέρος της σύνθεσης φωτίζει την πολύχρωμη παράσταση, και υπογραμμίζει τη σημασία της κεντρικής μορφής, του Διονύσου που βρίσκεται στην κορυφή μιας τριγωνικής σύνταξης των σχημάτων. Είναι σαφές ότι ο τεχνίτης αυτής της παράστασης προσπαθεί με την πλούσια πολυχρωμία, με την απόδοση λεπτομερειών και διαβαθμίσεων να δώσει την εντύπωση ενός ζωγραφικού έργου. Ασφαλώς θα πρέπει να αναζητηθεί ένα τέτοιο πρότυπο, είναι όμως αδύνατο να καταλήξει κανείς σε τεκμηριωμένη άποψη πριν από την αναλυτική μελέτη. Ακριβώς το ίδιο θέμα σε πολύ πιο απλουστευμένη όμως μορφή, σχεδόν σε βαθμό παρανόησης, αποδίδει ένα ψηφιδωτό δάπεδο από σπίτι της Κορίνθου του 2ου αι. μ.Χ. (AJA 39, 1935, 61). Οι πίνακες που περιβάλλουν την κεντρική παράσταση εικονίζουν θεατρικές μάσκες. Τυπική είναι μόνο η πρώτη (ανατολική πλευρά) από τα αριστερά που παριστάνει το κεφάλι ηλικιωμένου σατύρου (Εικ. 4). Πίσω από τη μάσκα διακρίνεται ένα τύμπανο. Αντίθετα οι υπόλοιπες που έχουν κλειστό στόμα δύσκολα μπορούν να σχετιστούν με τις γνωστές μάσκες του θεάτρου. Ίσως πρόκειται για μάσκες παντομίμου. Η μάσκα στο δεύτερο πίνακα κατά σειρά παριστάνει πιθανώς τον Διόνυσο, η τρίτη ένα ώριμο άνδρα με βαρβαρική όψη, πιθανώς το βασιλιά της Θράκης Λυκούργο, η επόμενη από την άλλη πλευρά ένα

νεαρό σάτυρο. Η μεσαία, που είναι μικρότερη σε μέγεθος, μια γυναικεία μορφή που σχετίζεται με το μύθο του Διονύσου. Ίσως πρόκειται για τη Θέτιδα, αν κρίνει κανείς από το γαλάζιο χρώμα που έχουν οι βολβοί των ματιών της. Η τελευταία, στ' αλήθεια ένα αριστουργηματικό πορταίτο, παριστάνει ένα ηλικιωμένο σάτυρο.

Στο δάπεδο της αίθουσας βρέθηκαν χάλκινα εξαρτήματα κλίνης με τα διακοσμητικά τους στοιχεία (Εικ. 5): δύο προτομές αλόγων για την επίστεψη των πλάγιων στηριγμάτων και δύο κυκλικές προτομές για τη διακόσμηση της έλικας στη βάση των στηριγμάτων (Ηρακλής ως Ομφάλη και νεαρός σάτυρος). Πιθανώς όλα αυτά τα χάλκινα προέρχονται από την ίδια αμφικέφαλο κλίνη. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η τυπολογία των κλινών αλλά και η τεχνοτροπία των χάλκινων γλυπτών συνηγορούν για μια χρονολόγηση του επίπλου πολύ πρωιμότερη από εκείνη του ψηφιδωτού.

Αρχίζοντας από τη βορειοδυτική γωνία της αίθουσας και προχωρώντας κατά μήκος του βόρειου τοίχου, η ανασκαφή αποκάλυψε τέσσερα ακέφαλα αγάλματα ένθρονων φιλοσόφων που ήταν πρόχειρα τοποθετημένα πάνω στο ψηφιδωτό (Εικ. 6). Δεν υπήρχε αμφιβολία ότι είχαν μεταφερθεί εκεί πιθανώς από κάποια παρακείμενη αίθουσα. Η συνέχιση της ανασκαφής επιβεβαίωσε αυτή τη γνώμη. Στη στοά του διπλανού αιθρίου βρέθηκαν τρία από τα κεφάλια των αγαλμάτων. Η μετακίνηση των ακέφαλων γλυπτών αποδεικνύει ότι ο χώρος του αιθρίου είχε καταστραφεί, ίσως εξαιτίας ενός σεισμού, ενώ η αίθουσα των συμποσίων ήταν ακόμη σε καλή κατάσταση, αφού μπορούσε να τα φιλοξενήσει προσωρινά. Εξάλλου στην αίθουσα των συμποσίων είχε συγκεντρωθεί οικοδομικό υλικό για τις επισκευές (πλίνθοι και κεραμίδες) (Εικ. 7). Μια σαρωτική όμως πυρκαγιά έβαλε οριστικό τέλος στη ζωή του κτιρίου. Καμένα ξύλα, μαυρισμένα κεραμίδια και καρφιά της στέγης σωριάστηκαν πάνω στο ψηφιδωτό. Αυτό το στρώμα της καταστροφής βρέθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του κτιριακού συγκροτήματος που σκάφτηκε ως τώρα.

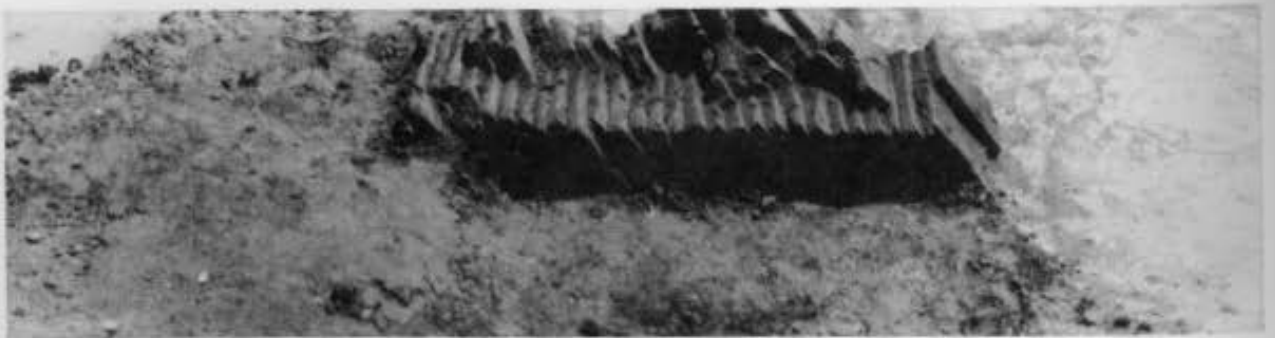
1. Δίον. Ανατολικός Τομέας. Το μεγάλο αίθριο, το λουτρό και τα εργαστήρια. 2. Η αίθουσα των συμποσίων.

3. Δίον. Αίθουσα συμποσίων. Τμήμα του ψηφιδωτού δαπέδου.

4. Δίον. Αίθουσα συμποσίων. Μάσκα Σατύρου από το ψηφιδωτό δάπεδο. 5. Χάλκινα εξαρτήματα της κλίνης.

6. Δίον. Αίθουσα συμποσίων. Αγάλματα φιλοσόφων. 7. Πλίνθοι συγκεντρωμένες στο δάπεδο.